

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ХАРЧЕНКО ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 343.163:340.12

**ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ
ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,

т.в.о. завідувача докторантури та аспірантури

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Шатрава Сергій Олександрович,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

професор кафедри адміністративної діяльності поліції

кандидат юридичних наук

Шкарупа Костянтин Вікторович,

Національна академія прокуратури України,

викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів

при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях Інституту

підвищення кваліфікації прокурорів

Захист відбудеться «__» _____ 2018 р. о __ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «__» _____ 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Ставши суверенною незалежною демократичною державою, Україна зобов'язалася захищати життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність своїх громадян, забезпечувати їх безпеку, охороняти права та свободи людини від протиправних посягань, утверджувати засади конституційного ладу, захищати територіальну цілісність, законність і правопорядок. Зазначені обов'язки держава здійснює завдяки системі правоохоронних органів, до якої належать органи прокуратури.

Унаслідок реформування органів прокуратури України певних змін зазнали засади функціонального й організаційного аспектів їх діяльності. Попри це, на відміну від інших правоохоронних органів, на прокуратуру, як і раніше, покладено виконання завдань, що цілком відповідають правоохоронній функції держави. Це дає змогу стверджувати, що прокуратура України є одним з органів, який відіграє ключову роль у здійсненні правоохоронної функції держави, на процес реалізації якої безпосередньо впливає його реформування.

Необхідність підвищення рівня ефективності роботи органів прокуратури, а також урахування міжнародних норм і стандартів її діяльності під час формування нового нормативного блоку регулювання діяльності цього правоохоронного органу зумовили не лише перегляд наявних повноважень, а й проведення фундаментальних змін. Такі трансформаційні процеси могла забезпечити лише модифікація основних положень і засад, якими керуються органи прокуратури під час виконання покладених на них завдань, тобто принципів, які реалізують працівники органів прокуратури під час здійснення своєї професійної діяльності, зокрема тих, що стосуються морально-етичного аспекту.

Процес оновлення засад діяльності органів прокуратури та встановлення нових для національного законодавства принципів діяльності правоохоронних органів потребує їх усебічного й комплексного дослідження, а також з'ясування питання про те, яким чином вони впливають на реалізацію правоохоронної функції держави та втілюються в діяльності прокурорів та інших державних службовців прокуратури, з метою підвищення рівня ефективності здійснення зазначеної функції.

На загальноправовому рівні окресленій проблематиці присвячено праці таких учених, як Л. В. Авраменко, В. М. Гайворонський, А. І. Гелеш, О. В. Грищук, Ю. О. Євтошук, Т. М. Клименко, А. М. Колодій, Б. В. Малишев, Р. М. Мінченко, О. В. Петришин, С. П. Погребняк, Т. С. Подорожна, І. К. Полховська, П. М. Рабінович, О. Ф. Скакун, О. В. Старчук, О. О. Томкіна, О. О. Уварова, М. В. Цвік та інших учених. Результати досліджень цих науковців слугували підґрунтям для подальшого вивчення особливостей утілення принципів реалізації органами прокуратури правоохоронної функції держави в різних процесуальних галузях права, зокрема кримінальній (В. Г. Гончаренко, Л. Б. Ісмаїлова, В. Т. Нор, С. О. Ковальчук, О. А. Кучинська, Л. М. Лобойко, О. О. Мохонько, В. В. Навроцька); адміністративній (Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. В. Галунько, В. М. Гаращук, Т. О. Гуржій, Е. Ф. Демський, О. Ю. Дрозд, С. В. Ківалов,

В. В. Ковальська, Т. О. Коломоєць, О. П. Коренєв, О. В. Кротюк, О. В. Кузьменко, М. В. Лошицький, В. Д. Сорокін, Н. В. Шевцова, В. К. Шкарупа, К. В. Шкарупа); цивільній (В. В. Баранкова, В. А. Бігун, Н. М. Васильєва, Н. Ю. Голубєва, М. А. Гурвич, В. В. Комаров, В. Д. Примаєв, Н. А. Чечина, О. О. Штефан, А. В. Юдін); господарській (С. В. Васильєв, О. М. Зубатенко, Д. М. Лук'янець, В. П. Нагребельний, Л. М. Ніколенко, В. В. Сухонос, В. Д. Чернадчук, М. Л. Шелухін).

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проведення дисертаційного дослідження уможливили наукові здобутки щодо сутності, спрямованості, реалізації та значення правоохоронної функції держави, які представлено в працях О. І. Безпалової, А. І. Біласа, Й. І. Горінецького, Ю. О. Загуменної, О. В. Коломоєць, І. В. Крицака, А. М. Кучука, А. А. Манжули, С. М. Мельничука, І. М. Ткаченка, Р. Я. Шай. Водночас особливо цінними виявилися результати вивчення окремих принципів діяльності прокурорів (В. М. Бесчастний, І. М. Білодід, Г. В. Гаврюшенко, Д. І. Голосніченко, С. К. Гречанюк, Д. М. Добровольський, Л. Ю. Європіна, О. Є. Звірко, М. В. Косюта, В. М. Кравчук, Н. М. Курко, А. В. Лапкін, В. В. Луцик, В. І. Малюга, Т. Є. Мироненко, М. І. Мичко, Р. В. Олійник, Т. О. Погорєлова, О. С. Проневич, Н. О. Рибалка, Д. Л. Савенко, С. Л. Савранчук, Г. П. Середа, В. В. Сухонос, Я. М. Толочко, О. В. Філонов, Є. І. Шаблін, О. О. Шандула) та інших державних службовців (І. І. Письменна, Л. В. Прудіус, М. І. Рудакевич, О. М. Стець, В. П. Тимощук, А. М. Школик).

Водночас низка наукових праць щодо засад реалізації органами прокуратури деяких принципів позбавлені системності. Дослідники здебільшого надавали перевагу вивченню або окремого принципу, або певної їх сукупності. Крім цього, органи прокуратури переважно ототожнювали з прокурорами, що зумовлювало з'ясування засад діяльності виключно прокурорів, без урахування принципів діяльності інших працівників органів прокуратури, які безпосередньо не реалізують правоохоронну функцію держави, проте в процесі виконання своїх функціональних обов'язків сприяють її реалізації.

Отже, відсутність комплексних досліджень принципів діяльності органів прокуратури, зокрема щодо реалізації ними правоохоронної функції держави, а також прийняття низки нових законодавчих положень, які стосуються засад їх діяльності, засвідчують актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015; Пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; п. 1.2

Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; комплексної науково-дослідної теми Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Науково-дослідного інституту публічного права 23 липня 2015 р. (протокол № 2).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі фундаментально-доктринальних здобутків та аналізу сукупності міжнародних і національних нормативно-правових актів обґрунтувати систему принципів, на основі яких органи прокуратури України реалізують правоохоронну функцію держави, визначити їхнє змістове наповнення, розробити теоретико-прикладні рекомендації щодо їх застосування співробітниками прокуратури, а також визначити шляхи їх удосконалення.

Поставлена мета роботи зумовлює виконання таких дослідницьких *завдань*:

- охарактеризувати правоохоронну функцію держави як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, встановити місце та роль органів прокуратури в її реалізації;
- визначити поняття та ознаки, з'ясувати значення принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України;
- систематизувати принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури та здійснити їх класифікацію;
- проаналізувати конституційні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України;
- з'ясувати сутність процесуальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури;
- розкрити зміст спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури та особливості їх втілення;
- узагальнити міжнародні стандарти реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури та визначити можливості їх використання в Україні;
- окреслити сфери впливу принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури зарубіжних країн на формування адміністративного законодавства в правоохоронній сфері.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що формуються в процесі втілення принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України.

Предмет дослідження – принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України.

Методи дослідження. Відповідно до визначеної мети для отримання теоретично обґрунтованих, практично корисних і достовірних положень та висновків використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, *логіко-семантичний* метод у поєднанні з методом *термінологічного аналізу* було застосовано для формулювання авторських дефініцій понять «правоохоронна функція держави як об'єкт адміністративно-правового

забезпечення» та «принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури» (підрозділи 1.1, 1.2). *Системно-функціональний* та *описовий* методи дали змогу встановити найсуттєвіші ознаки принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури, характерні риси цієї функції як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, а також з'ясувати значення цих принципів, охарактеризувати їх види, визначити місце й роль органів прокуратури в реалізації правоохоронної функції держави (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1–2.3). З метою систематизації принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури та подальшого виокремлення їх видів використано методи *групування* та *класифікації*, що уможливило класифікувати зазначені принципи з урахуванням особливостей реалізації їх органами прокуратури, а також систематизувати положення, які стосуються міжнародних стандартів реалізації правоохоронної функції держави, виділити конституційні, процесуальні та спеціальні принципи, характеристика яких дала змогу в повному обсязі розкрити сутність принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури (підрозділи 1.3, 2.1–2.3, 3.1). Використання *порівняльно-правового* методу й методу *правового формулювання* сприяло визначенню змісту міжнародних стандартів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури та можливості їх використання в Україні, а також принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури зарубіжних країн, дослідженню їх впливу на формування адміністративного законодавства в правоохоронній сфері, передусім національного, встановити особливості застосування конституційних і процесуальних принципів у різних напрямках реалізації правоохоронної функції держави (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). *Формально-логічний* метод застосовано під час вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства, яке регламентує організацію та діяльність органів прокуратури, у тому числі в процесі здійснення правоохоронної функції держави та прикладних рекомендацій щодо їх втілення (підрозділи 1.1, 2.1–2.3, 3.2).

Нормативною основою дослідження слугували норми Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Закону України «Про прокуратуру» та інших законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють організацію роботи й діяльність прокуратури.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практики діяльності органів прокуратури, довідкові видання, статистичні матеріали, а також особистий досвід роботи в органах прокуратури України.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній правовій доктрині комплексних досліджень системи та сутнісної характеристики принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України, зокрема особливостей їх втілення в роботі прокурорів і персоналу прокуратури, що дало змогу виробити наукові положення, висновки та прикладні рекомендації, зокрема:

вперше:

– з'ясовано зміст поняття «принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури» як правової категорії, що окреслює напрями формування правовідношень під час виконання покладених на прокуратуру завдань, встановлює способи провадження ними діяльності зовнішньо- та внутрішньоорганізаційного характеру;

– висвітлено систему принципів реалізації правоохоронної функції держави, до якої включено групи принципів, що стосуються: діяльності прокуратури, яку вона виконує в межах покладених на неї завдань; моральних якостей прокурорів та етичного аспекту їх поведінки; проходження служби в органах прокуратури службовцями (окрім прокурорів), а також положення, думки, ідеї, погляди, які нині з огляду на об'єктивні та суб'єктивні причини не відображено у вітчизняних і міжнародних принципах, на основі яких реалізується правоохоронна функція держави;

– сформовано вичерпний перелік спеціальних принципів, якими керуються органи прокуратури (прокурори й інші особи, які проходять державну службу в органах прокуратури) в процесі реалізації ними правоохоронної функції держави, до якого, крім загальноюридичних принципів, належать: принцип територіальності; принцип нейтральності; принцип незалежності прокурорів; принцип політичної нейтральності; принцип недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади; принцип поваги до незалежності суддів; принцип прозорості діяльності прокуратури; принцип неухильного дотримання вимог професійної етики й поведінки; принципи професійної честі та гідності, формування довіри до прокуратури; принцип конфіденційності; принцип утримання від виконання незаконних наказів і вказівок; принцип недопущення конфлікту інтересів; принципи компетентності й професіоналізму; принципи доброчесності, зразковості поведінки та дисциплінованості; принцип патріотизму; принцип ефективності; принцип забезпечення рівного доступу до державної служби; принцип стабільності;

удосконалено:

– розуміння правоохоронної функції держави як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, якою визнано суспільні відносини, що формуються та розвиваються в процесі здійснення державою (переважно в особі її органів) діяльності, пов'язаної із забезпеченням прав, свобод, інтересів людини та громадянина, конституційного ладу, а також зміцненням правопорядку, протидією злочинності, застосуванням спеціальних засобів і заходів, у тому числі примусового характеру, що гарантує існування держави та розвиток різноманітних сфер суспільного життя, забезпечує життєдіяльність суспільства разом з його прогресом виключно в межах норм адміністративного права;

– визначення змістового наповнення принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України як сталої системи, під час формування якої найважливішим є те, що вони спочатку формуються та знаходять подальше відображення у свідомості працівників органів прокуратури, після чого переважно закріплюються на законодавчому рівні, що забезпечує їх ефективну

реалізацію;

– класифікацію принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури на підставі низки критеріїв, зокрема залежно від: 1) належності; 2) напряму реалізації правоохоронної функції держави; 3) джерела, у якому вони містяться; 4) виду джерела; 5) сфер реалізації правоохоронної функції держави; 6) суб'єктів, які їх утілюють; 7) терміну використання; 8) функціонального впливу на реалізацію правоохоронної діяльності держави; 9) форми відображення;

– систематизацію та сутнісну характеристику конституційних і процесуальних принципів, на підставі яких органи прокуратури виконують свої завдання, реалізуючи правоохоронну функцію держави;

дістали подальший розвиток:

– тлумачення загальних міжнародних стандартів діяльності прокурорів і їх взаємодії з представниками органів державної влади, громадськістю та засобами масової інформації, міжнародні стандарти діяльності прокурора в кримінальному провадженні та поза його межами, міжнародні стандарти, що стосуються етичної поведінки прокурорів, міжнародні стандарти державної служби;

– пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Закону України «Про прокуратуру», інших законодавчих і підзаконних актів, що регулюють діяльність органів прокуратури та безпосередньо закріплюють принципи їх роботи чи визначають окремі аспекти реалізації останніх;

– рекомендації щодо втілення прокурорами окремих принципів реалізації правоохоронної функції держави через їх власну поведінку в межах професійної діяльності та поза нею;

– узагальнення міжнародного досвіду реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури зарубіжних країн (на прикладі Сполучених Штатів Америки, Японії та Польщі) та визначення можливостей його використання в Україні, зокрема щодо реалізації окремих принципів у зв'язку з розширеним розумінням останніх.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що положення, висновки та рекомендації, викладені в дослідженні, становлять науково-теоретичний інтерес, є практично спрямованими та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для дослідження принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури й особливостей їх втілення в цій сфері (акт впровадження Національної академії прокуратури України);

– *правотворчій діяльності* – для подальшого вдосконалення національної нормативно-правової бази, що регламентує функціонування та організацію роботи органів прокуратури, зокрема приведення її у відповідність до вимог міжнародного законодавства;

– *правозастосовчій діяльності* – у межах втілення принципів правоохоронної функції держави органами прокуратури, передусім прокурорами, у процесі виконання покладених на них завдань з метою підвищення ефективності їх роботи;

– *освітньому процесі* – під час викладання таких дисциплін, як «Організація роботи і управління в органах прокуратури України», «Представництво прокурором інтересів держави в суді», «Впровадження практики ЄСПЛ в прокурорську

діяльність» та інших галузевих дисциплін і спеціальних навчальних курсів у межах підготовки майбутніх прокурорів, а також під час підготовки підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів із цих дисциплін (акт впровадження Національної академії прокуратури України).

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати розроблення проблематики, визначеної в дисертаційному дослідженні, а також його найсуттєвіші положення та висновки було оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (м. Київ, 10–11 липня 2015 р.), «Новітні тенденції сучасної юридичної науки» (м. Дніпро, 2–3 грудня 2016 р.), «Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів» (м. Київ, 13–14 жовтня 2017 р.), «Роль права та закону в громадянському суспільстві» (м. Київ, 9–10 лютого 2018 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (310 найменувань розміщених на 30 сторінках) і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, його об'єкт, предмет, мету, завдання й методи, які використано під час здійснення дослідницької роботи; встановлено зв'язок з науковими програмами, планами та темами; визначено наукову новизну, можливі напрями практичного застосування одержаних результатів і відомості, що свідчать про їх апробацію.

Розділ 1 «Методологічні засади дослідження принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Правоохоронна функція держави як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, місце та роль органів прокуратури в її реалізації»* встановлено, що правоохоронна функція держави належить до внутрішніх функцій, які покликані сприяти розвитку суспільства, підвищенню рівня життя в країні, добробуту, підтриманню правопорядку та забезпечення умов для прогресу суспільства. Доведено, що правоохоронна функція держави: має постійний характер, тобто є такою, яку провадять не ситуативно, а безперервно; здійснюється переважно державою через уповноважені органи державної влади; може забезпечуватись різними державними (наприклад, працівниками органів поліції) та недержавними (громадськими організаціями) суб'єктами; досягається за допомогою спеціальних засобів і заходів, серед яких одне з чільних місць посідають заходи примусового характеру, на застосування яких держава має «монополію»; гарантує існування держави та розвиток інших сфер суспільного життя; забезпечує «життєдіяльність» суспільства разом з його прогресом; має недосяжну мету, яка полягає в остаточному пануванні правопорядку, мінімізації злочинності та відсутності випадків порушення прав, свобод та інтересів людини й громадянина;

пов'язана із забезпеченням прав, свобод, інтересів людини та громадянина, конституційного ладу, а також зміцненням правопорядку, протидією злочинності (можливим злочинам і правопорушенням).

Визначено, що держава реалізовує низку функцій безпосередньо через спеціально уповноважені органи державної влади. Це стосується і правоохоронної функції, реалізацію якої забезпечує не один орган, а їх система (правоохоронні органи), у якій прокуратурі належить одне з чільних місць. Роль органів прокуратури безпосередньо пов'язана з реалізацією правоохоронної функції держави як основного напрямку їх діяльності та включає такі види, як нагляд за додержанням та застосуванням законів, захистом прав і свобод громадян, здійсненням представництва тощо.

У підрозділі 1.2 *«Поняття, ознаки та значення принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури»* зазначено, що принципам реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України притаманні такі ознаки: постають як прийняті й утверджені в суспільстві положення, думки, погляди щодо виконання органами прокуратури України покладених на них завдань; формують загальне уявлення про те, як має здійснюватись правоохоронна функція держави; визначають напрями розвитку правових відносин за участю органів прокуратури у сфері правоохоронної діяльності; формуються під впливом національних і міжнародних чинників; не завжди знаходять правове закріплення в національних нормативно-правових актах, які регулюють діяльність прокуратури; проходять тривалий час формування, а не виникають через конкретні обставини, пов'язані з функціонуванням органів прокуратури України; правове закріплення не є першоосновою виникнення принципів реалізації правоохоронної функції держави прокуратурою, найважливішим є те, що ці принципи спочатку формуються та відображаються у свідомості працівників органів прокуратури; поєднують у собі принципи, на яких ґрунтується як зовнішня, так і внутрішньоорганізаційна діяльність органів прокуратури; спрямовані на утвердження й охорону прав і свобод громадян, а також інтересів держави; як результат сталого процесу означені сталістю та непорушністю; порівняно з нормами права, принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України набагато складніше змінити, оскільки спочатку вони відображаються у свідомості працівників прокуратури; становлять підґрунтя для виконання прокуратурою передбачених у законодавстві функцій; утілюються переважно в нормах права, які регламентують діяльність органів прокуратури, де можуть набувати дещо іншого значення, через розширення їх змісту.

Перелічені ознаки дали змогу запропонувати авторську дефініцію поняття «принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України» та з'ясувати їх значення.

У підрозділі 1.3 *«Класифікація принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури»* класифікацією принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України запропоновано вважати їх поділ на окремі групи та види таких об'єктів (за умови їх сукупного

переліку) за обраними чи наявними найбільш суттєвими ознаками, на підставі яких їх можна розрізнити в межах однієї системи. Аналіз окремих систем правових принципів дав змогу дійти висновку, що вони не охоплюють усю їх кількість у межах визначеної системи принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури та запропонувати власну класифікацію принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України.

Розділ 2 «Характеристика видів принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Конституційні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України»* до останніх зараховано такі принципи: пріоритету прав і свобод людини, поваги до їх честі й гідності (гуманізму); презумпції невинуватості; верховенства права; законності; рівності громадян перед законом; обмеження зворотної дії законів.

Встановлено, що під час реалізації принципу пріоритету прав і свобод людини, поваги до їх честі та гідності всі без винятку працівники органів прокуратури України жодним чином не повинні порушувати права людини, поважати її інтереси, демонструвати толерантне й доброзичливе ставлення. Під час втілення принципу презумпції невинуватості прокурори не мають керуватись своїми припущеннями, думками, здогадками, адже це доречно лише в процесі побудови різних перспективних чи ретроспективних версій учиненого правопорушення, але без належної доказової бази вони мають залишатись лише версіями. Визначено складові принципу верховенства права, який органи прокуратури втілюють у процесі реалізації правоохоронної функції держави: 1) керування встановленими правовими нормами під час виконання покладених на прокуратуру завдань; 2) видавання в межах своїх повноважень необхідних та юридично грамотних підзаконних нормативно-правових актів, які дають змогу на високому рівні організувати роботу системи прокуратури України та сприяти прийняттю іншими суб'єктами нормативно-правових актів, положення яких здатні вдосконалити функціонування органів прокуратури, зокрема процес реалізації правоохоронної функції держави. Доведено, що рівність громадян перед законом як принцип реалізації правоохоронної діяльності органами прокуратури України, передусім, має ґрунтуватися на законодавчих нормах, які: гарантуватимуть усім індивідам рівні права; виключатимуть будь-які привілеї чи обмеження, пов'язані із суб'єктивними ознаками (раса, колір шкіри, релігійні переконання, стать, соціальний статус); забезпечуватимуть дію нормативно-правових актів на всій території держави; закріплюватимуть загальні правові гарантії реалізації прав і свобод кожної особи. Принцип обмеження зворотної дії закону, хоча і є обов'язковим до застосування в роботі органів прокуратури, проте є досить неоднозначним, оскільки його використання може буквально знищити результати роботи правоохоронних органів, отримані протягом декількох років.

У підрозділі 2.2 *«Процесуальні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України»* визначено, що принципи будь-якого судового провадження становлять відповідні системи та лише в комплексі

гарантують здійснення справедливого й неупередженого правосуддя. Суб'єктом втілення таких принципів є прокурор. На підставі аналізу чинного процесуального законодавства зазначені принципи об'єднано в три групи.

Першу групу становлять принципи, характерні для всіх судових проваджень. Так, принцип диспозитивності надає прокурору можливість використовувати всю сукупність наданих йому процесуальним законодавством прав на власний розсуд. Принцип обов'язковості судового рішення передбачає юридичну відповідальність за невиконання останнього. Акцентовано увагу на важливості дотримання принципу розумних строків у кримінальному провадженні під час здійснення процесуальних дій. У межах втілення принципів гласності, відкритості судового процесу, а також його фіксування технічними засобами органам прокуратури слід дотримуватися балансу між максимальним розголошенням відомостей, пов'язаних з обставинами справи, особливо резонансними, важливими деталями досудового розслідування та взагалі розгляду справи судом у межах будь-якого провадження та нерозголошенням інформації, яка була заслухана в закритих судових засіданнях чи стосується приватного життя осіб.

До другої групи належать принципи, характерні для адміністративного, цивільного та господарського судових проваджень. Сутність принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами полягає в тому, що: учасники судового процесу, які зловживають наданими їм процесуальними правами, демонструють свою недобросовісну поведінку; мета такого учасника кардинально відрізняється від цілей судового процесу – здійснення правосуддя та встановлення об'єктивної істини в справі, оскільки досягти її особа прагне не за допомогою цільового використання законних засобів, а порушуючи основні правові засади здійснення правосуддя; наявне нецільове й викривлене використання процесуальних прав, що, відповідно, негативно позначається на судовому процесі.

Третя група містить принципи, характерні для окремих видів судових проваджень. Відповідно до принципу змагальності сторін тягар доказування покладається на сторони судового процесу. Зазначено, що принцип пропорційності має слугувати своєрідним обмеженням значного обсягу повноважень прокурора. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі охарактеризовано як протилежний принципу змагальності. Принцип доступу до правосуддя повинен забезпечити особі право на справедливий розгляд справи компетентною судовою установою. Встановлено, що принцип публічності реалізується під час досудового розслідування та стосується його відкриття. Реалізація принципу мови, якою здійснюється кримінальне провадження, передбачає здійснення кримінального провадження та складання процесуальних документів державною мовою – українською.

У підрозділі 2.3 «Спеціальні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України» на основі аналізу основних правових актів, які регламентують діяльність органів прокуратури, сформовано їх перелік: 1) принцип верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі, гідності, недоторканності й безпеки найвищою соціальною цінністю; 2) принципи законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; 3) принцип

територіальності; 4) принцип презумпції невинуватості; 5) принцип незалежності прокурорів; 6) принцип політичної нейтральності; 7) принцип неприпустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади; 8) принцип поваги до незалежності суддів; 9) принцип прозорості діяльності прокуратури; 10) принцип неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки; 11) принципи професійної честі й гідності, формування довіри до прокуратури; 12) принцип конфіденційності; 13) принцип утримання від виконання незаконних наказів і вказівок; 14) принцип недопущення конфлікту інтересів; 15) принципи компетентності та професіоналізму; 16) принципи доброчесності, зразковості поведінки й дисциплінованості; 17) принцип патріотизму; 18) принцип ефективності; 19) принцип забезпечення рівного доступу до державної служби; 20) принцип стабільності.

Обґрунтовано, що вказані принципи означені певною унікальністю, оскільки поряд з іншими принципами (конституційними та галузевими), характерними для суб'єктів або кола діяльності, одним з яких є прокуратура України, відображають усю своєрідність і специфіку діяльності цього органу в межах визначених законом повноважень, а отже, втілюються в процесі реалізації одного з провідних напрямів діяльності прокуратури – здійснення правоохоронної функції держави.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Міжнародні стандарти реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури та можливості їх використання в Україні»* поняття «міжнародний стандарт» як загальну категорію охарактеризовано через такі положення: 1) встановлює єдину форму діяльності або містить однотипний набір ознак предмета чи явища; 2) приймається (утверджується) міжнародною організацією; 3) має матеріальну форму – найчастіше закріплюється в різних нормативно-правових актах; 4) може відображатись у нормативно-правових актах на двох рівнях: міжнародному та національному; 5) додержання та реалізація таких стандартів є обов'язковими. Встановлено, що загальні міжнародні стандарти діяльності прокурорів стосуються всіх без винятку напрямів діяльності: ними прокурори мають керуватись протягом усього періоду здійснення своїх професійних обов'язків. На підставі аналізу міжнародних стандартів діяльності прокуратури сформульовано висновок, згідно з яким принципу конфіденційності належить чільне місце серед інших міжнародних стандартів. У міжнародній практиці закріплено також важливе положення про те, що достатній фінансовий і людський ресурс для здійснення покладених на прокуратуру функцій має ґрунтуватися на проведенні реформи.

Не менш важливим є питання про правильне тлумачення та розуміння працівниками органів прокуратури та суміжними суб'єктами, з якими вони взаємодіють у межах реалізації правоохоронної функції держави, принципів і керівних положень їх діяльності. Констатовано, що зазначене питання неможливо вирішити виключно на законодавчому рівні, оскільки в цьому разі виникає потреба в доведенні безпосередньо до суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави

змісту міжнародних стандартів, зокрема з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

У підрозділі 3.2 «Вплив принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури зарубіжних країн на формування адміністративного законодавства в правоохоронній сфері» на підставі аналізу практичного досвіду забезпечення правоохоронної функції держави в Сполучених Штатах Америки, Японії та Польщі констатовано, що нині в національному та зарубіжному законодавстві з питань реалізації правоохоронної функції держави переважає так зване трирівневе регулювання: на першому, загальному, рівні визначено ключові засади органів державної влади, у тому числі прокуратури (зазвичай ідеться про основні закони держав); на другому – конкретизовано специфіку діяльності органів прокуратури кожної держави в межах реалізації правоохоронної функції на рівні профільних законів; на третьому – визначено безумовні правила поведінки, яких прокурори мають дотримуватися задля втілення принципів реалізації правоохоронної функції держави.

Констатовано, що юридична природа та зміст окремих принципів можуть бути ускладненими для розуміння окремими прокурорами, через що той чи інший принцип реалізується лише частково, що призводить до зниження рівня ефективності діяльності органів прокуратури. За умов ускладненого тлумачення прокурори ґрунтуються на підзаконних нормативно-правових актах, де кожен принцип розкрито через сукупність загальнообов'язкових правил поведінки, у межах адміністративного законодавства.

ВИСНОВКИ

Результатом проведеного дослідження стала низка теоретичних і практичних положень, здобутків та актуальних підходів до вирішення окреслених задач наукової праці, пов'язаних із визначенням змісту принципів реалізації правоохоронної функції держави специфічним суб'єктом – органами прокуратури, а також особливостями їх втілення на національному та міжнародному рівнях, на основі чого запропоновано шляхи вдосконалення адміністративного законодавства та рекомендації щодо додержання й упровадження таких принципів у професійну діяльність прокурорів. Основні здобутки дисертаційного дослідження відображено в наведених нижче положеннях і висновках.

Поняття «правоохоронна функція держави як об'єкт адміністративно-правового забезпечення» визначено як суспільні відносини, які формуються та розвиваються в процесі здійснення державою (переважно в особі її органів) діяльності, пов'язаної із забезпеченням прав, свобод, інтересів людини та громадянина, а також конституційного ладу, зміцненням правопорядку, протидією злочинності, застосуванням спеціальних засобів і заходів, у тому числі примусового характеру, що гарантує існування держави та розвиток різноманітних сфер суспільного життя, забезпечує «життєдіяльність» суспільства разом з його прогресом виключно в межах норм адміністративного права.

Принципами реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури запропоновано вважати загальні, сталі уявлення, положення, думки, погляди, ідеї про здійснення функцій органами прокуратури як таких, що майже повністю охоплюють напрями реалізації правоохоронної функції держави, сформовані протягом досить тривалого періоду часу, утворені у свідомості суб'єктів такої діяльності та частково закріплені в міжнародних і національних нормативно-правових актах, які визначають напрями розвитку правових відносин у процесі здійснення прокуратурою своїх завдань, а також способи їх роботи й заборони, та спрямовані на забезпечення й охорону прав і свобод громадян та інтересів держави зовнішньо- та внутрішньоорганізаційного характеру.

Встановлено систему принципів реалізації правоохоронної функції держави, що стосуються: 1) діяльності прокуратури, яку вона виконує у зв'язку з покладеними на неї завданнями (безпосередньо реалізуючи правоохоронну функцію держави) та закріплені як у національному, так і в міжнародному законодавстві; 2) моральних якостей прокурорів та етичного аспекту їх діяльності, закріплених у вітчизняних нормативно-правових актах і міжнародних стандартах; 3) проходження служби в органах прокуратури іншими державними службовцями, які сприяють реалізації правоохоронної функції держави; 4) положень, уявлень, думок, ідей, поглядів, які на сьогодні внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин не відображено у вітчизняних і міжнародних принципах, на основі яких реалізується правоохоронна функція держави.

Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури класифіковано на підставі таких критеріїв: 1) за належністю – загальні, міжгалузеві, галузеві; 2) залежно від напрямку реалізації правоохоронної функції держави – конституційні, процесуальні та спеціальні; 3) з огляду на джерело, у якому вони містяться, – національні нормативно-правові акти; міжнародні нормативно-правові акти; такі, що залишаються поза межами нормативно-правових актів; 4) за видом джерела – закон або кодекс, рекомендація, наукові розробки, зумовлені актуальними суспільними потребами; 5) залежно від сфери реалізації правоохоронної функції держави – зовнішні та внутрішні; 6) з огляду на суб'єкти, які їх утілюють, – органи прокуратури України, прокурори, інші службовці органів прокуратури України; 7) залежно від терміну використання – постійні та епізодичні; 8) за функціональним впливом на реалізацію правоохоронної діяльності держави – прямі й опосередковані; 9) з огляду на форму відображення – принципи та засади; стандарти; уявлення, ідеї.

Встановлено, що конституційні принципи визначають найзагальніші засади діяльності й службової поведінки працівників прокуратури та переважно пов'язані із забезпеченням прав і свобод громадян, охороною інтересів держави. До них належать такі принципи: пріоритету прав і свобод людини, поваги до їх честі й гідності (гуманізму); презумпції невинуватості; верховенства права; законності; рівності громадян перед законом; обмеження зворотної дії законів.

Охарактеризовано основні процесуальні принципи реалізації правоохоронної функції держави, які втілюються судом і учасниками судового провадження, у тому числі прокурором як безумовні правила, закріплені в процесуальних нормах, та

відображають зміст і сутність процесуального провадження, визначають його характер, динаміку, сприяють здійсненню правосуддя та захисту прав, свобод, інтересів суб'єктів і є обов'язковими для всіх учасників провадження.

Акцентовано увагу на якості втілення спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України, яка залежить від особистісних якостей працівників органів прокуратури, а отже, під час обрання кандидатів на такі посади цей аспект необхідно враховувати як один із найважливіших. Також значущим є розуміння змістового наповнення кожного з таких принципів, у поєднанні з їх регулярним виконанням, яке потребує нагляду та контролю, чому сьогодні не приділено належної уваги. Окрім того, низка законодавчих прогалин у врегулюванні ієрархічних відносин між керівниками органів прокуратури та їх підлеглими в контексті їх робочих стосунків і шанобливого ставлення керівників до підпорядкованих працівників, що на практиці призводить до вияву грубощів та відкритого хамства з боку керівництва.

Положення, які стосуються міжнародних стандартів реалізації правоохоронної функції держави, систематизовано в такі групи: 1) загальні міжнародні стандарти діяльності прокурорів; 2) міжнародні стандарти діяльності прокурора в кримінальному провадженні; 3) міжнародні стандарти діяльності прокурора поза межами кримінального провадження; 4) міжнародні стандарти, що стосуються етичної поведінки прокурорів; 5) міжнародні стандарти взаємодії прокурорів з представниками органів державної влади, громадськістю та засобами масової інформації; 6) міжнародні стандарти державної служби, які стосуються осіб, що проходять службу в органах прокуратури.

Сформульовано висновок про те, що нормативно-правові акти, які регулюють функціонально-організаційні аспекти органів прокуратури, відповідають міжнародним стандартам діяльності прокурорів, проте залишається низка проблем, які потребують розв'язання як на законодавчому рівні шляхом продовження процесу приведення чинного національного законодавства у відповідність до міжнародних приписів, так і з огляду на необхідність забезпечення реального втілення основних засад діяльності прокуратури, зокрема під час реалізації правоохоронної функції держави за допомогою різноманітних механізмів. З метою вдосконалення адміністративного законодавства у сфері принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України наголошено на необхідності внесення таких змін:

1) з огляду необґрунтоване ототожнення завдань (які визначають мету діяльності) та функцій (що відображають напрями діяльності задля досягнення мети) Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, запропоновано розмежувати їх шляхом виокремлення завдань у самостійний пункт Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 12 квітня 2016 р. № 149;

2) на основі аналізу норм адміністративного законодавства, яке регулює морально-етичний аспект поведінки прокурорів під час реалізації правоохоронної функції держави, встановлено, що нині залишаються чинними обидва нормативно-правові акти, які по-різному регулюють одне й те саме питання, – Кодекс

професійної етики та поведінки прокурорів від 27 квітня 2017 р. і Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури від 28 листопада 2012 р. З метою усунення такого подвійного регулювання запропоновано визнати останній таким, що втратив чинність через неактуальність;

3) у національному законодавстві принципу конфіденційності належить «другорядна роль», попри те, що він є одним з основних міжнародних стандартів діяльності прокуратури, адже закріплений у п. 8 ч. 1 ст. 4 і ч. 2 ст. 12 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, відповідно до якого прокурори не можуть розголошувати конфіденційну інформацію, що стала їм відома у зв'язку з виконанням ними власних службових повноважень. Звідси випливає, що цей принцип законодавчо не поширюється на інших працівників прокуратури, що фактично не відповідає змісту міжнародного стандарту його тлумачення та сутності. Тому, ураховуючи необхідність приведення національного законодавства до міжнародних норм і стандартів, вважаємо за доцільне закріпити принцип конфіденційності в ст. 3 Закону України «Про прокуратуру»;

4) будь-яка форма взаємодії між прокуратурою та іншими суб'єктами має відбуватись у межах чинного законодавства, що дає змогу унеможливити втручання органів прокуратури в діяльність органів державної влади, підприємств установ організацій, об'єднань громадян та окремих осіб, і навпаки, не допустити здійснення незаконного та необґрунтованого впливу на діяльність прокурорів і засновуватись на принципі взаємодопомоги, який не знайшов свого відображення серед основних засад діяльності прокуратури. Зважаючи на важливість цього принципу, вважаємо за необхідне включити його до ст. 3 Закону України «Про прокуратуру», додавши до зазначеної статті п. 11 такого змісту: «взаємодопомога, яка наявна під час взаємодії органів прокуратури з органами державної влади, засобами масової інформації, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами та їх об'єднаннями».

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Харченко В. Н. Система международных стандартов реализации правоохранительной функции государства прокурорами. *Право и политика*. Киргизская Республика, 2017. № 2. С. 69–75.

2. Харченко В. М. Правоохоронна функція держави як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 144–148.

3. Харченко В. М. Характеристика окремих спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 151–156.

4. Харченко В. М. Класифікація принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 43. Т. 4. С. 184–189. (Серія «Право»).

5. Харченко В. М. Місце та роль органів прокуратури України у системі органів, що реалізують правоохоронну функцію держави. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 3. С. 121–125.

6. Харченко В. М. Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України: поняття та ознаки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 4. С. 137–142.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Харченко В. М. Додержання принципу розумності строків під час реалізації правоохоронної функції держави прокурорами. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10–11 лип. 2015 р.). Київ : Центр прав. наук. дослідж., 2015. С. 115–117.

8. Харченко В. М. Процесуальні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури поза межами кримінальної юстиції. *Новітні тенденції сучасної юридичної науки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 2–3 груд. 2016 р.). Дніпро : Прав. світ, 2016. С. 173–176.

9. Харченко В. М. Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури зарубіжних країн (на прикладі Америки, Японії та Польщі). *Законодавство України у світлі сучасних активних реформаційних процесів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 жовт. 2017 р.). Київ : Центр прав. наук. дослідж., 2017. С. 152–154.

10. Харченко В. М. Принципи верховенства права та законності як основоположні засади діяльності органів прокуратури. *Роль права та закону в громадянському суспільстві* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 лют. 2018 р.). Київ : Центр прав. наук. дослідж., 2018. С. 92–96.

АНОТАЦІЯ

Харченко В. М. Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; інформаційне право; фінансове право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено системному аналізу принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України. Правоохоронну функцію держави досліджено як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, яку здійснює система правоохоронних органів, у якій органи прокуратури посідають одне з основних місць, оскільки їх діяльність провадиться в межах першої та на підставі основоположних засад – принципів. Охарактеризовано й визначено поняття «принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України», встановлено їхню систему та проведено класифікацію, відповідно до якої за напрямками реалізації зазначеної функції їх поділено на

конституційні, процесуальні та спеціальні, а також здійснено їх подальшу характеристику в межах їх втілення органами прокуратури. Визначено міжнародні стандарти реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури й окреслено можливості їх використання в Україні. Вплив принципів реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури зарубіжних країн на формування адміністративного законодавства в правоохоронній сфері досліджено на прикладі Сполучених Штатів Америки, Японії та Польщі.

Ключові слова: правоохоронна функція держави, принципи реалізації правоохоронної функції держави, органи прокуратури, прокурори, класифікація принципів правоохоронної функції держави органами прокуратури, загальні принципи, процесуальні принципи, спеціальні принципи.

АННОТАЦИЯ

Харченко В. Н. Принципы реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры Украины. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; информационное право, финансовое право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2018.

Предложены авторские дефиниции понятий «правоохранительная функция государства как объект административно-правового обеспечения» и «принципы реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры Украины». Установлено роль и место органов прокуратуры Украины в системе правоохранительных органов, которые на основе определенных принципов реализуют одно из важных направлений деятельности государства – правоохранительную функцию. Аргументировано положение о том, что система принципов реализации правоохранительной функции государства определяет: 1) деятельность прокуратуры, которую она выполняет в связи с поставленными перед ней заданиями (реализуя правоохранительную функцию государства), закрепленными как в национальном, так и в международном законодательстве; 2) моральные качества и этику прокуроров; 3) прохождение службы в органах прокуратуры другими государственными служащими, которые способствуют реализации правоохранительной функции государства; 4) положения, представления, мысли, идеи, взгляды, которые на сегодня в силу объективных и субъективных причин не нашли своего отражения в отечественных и международных принципах, на основе которых реализуется правоохранительная функция государства.

Анализ совокупности различных видов правовых принципов в пределах вышеуказанной системы позволил сделать вывод, что они не охватывают их множество в пределах определенной системы принципов реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры. Поэтому, с целью формирования объективного представления о смысловом наполнении

указанных принципов проведена их классификация в соответствии с различными критериями. В результате, которой для дальнейшей характеристики принципов реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры был избран критерий, связанный с направлениями осуществления указанной функции, а сами принципы разделены на три вида: конституционные, процессуальные и специальные.

Конституционные принципы реализации правоохранительной функции государства характеризуются постоянством, поскольку закреплены в Основном законе государства или непосредственно вытекают из его нормативных положений, которые являются почти неизменными, а свою дальнейшую детализацию получают в законах и подзаконных нормативно-правовых актах, регламентирующих их организационно-функциональную деятельность. Они определяют общие принципы деятельности и служебного поведения работников прокуратуры, которая преимущественно связана с обеспечением прав и свобод граждан, их охраной и охраной интересов государства.

Основные процессуальные принципы реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры Украины воплощаются судом и участниками судебного производства, в том числе прокурором как безусловные правила, закрепленные в процессуальных нормах и отражают содержание и сущность процессуального производства, определяют его характер и дальнейший ход, способствуют осуществлению правосудия и защиты прав, свобод и интересов субъектов и являются обязательными для всех участников производства. Принципы любого судебного производства составляют соответствующие системы и только в комплексе гарантируют осуществление действительно справедливого беспристрастного правосудия, а их предварительный анализ позволил условно объединить их в три группы.

Специальные принципы реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры имеют определенную уникальность, поскольку наряду с другими принципами (конституционными и отраслевыми), которые характерны для субъектов или круга деятельности одним из которых является прокуратура Украины, отражают всю своеобразие и специфику деятельности данного органа в пределах определенных законом полномочий, а следовательно, воплощаются в процессе реализации одного из ведущих направлений деятельности прокуратуры – осуществлении правоохранительной функции государства. Первая группа объединяет принципы характерные для всех без исключения судебных разбирательств. Вторую группу составляют принципы административного, гражданского и хозяйственного производства. Третья группа по своей сути достаточно специфична, поскольку содержит отдельные принципы свойственные разным видам судебных производств (уголовного, административного, гражданского и хозяйственного).

Установлено, что международные стандарты реализации правоохранительной функции государства правоохранительными органами, в том числе прокуратурой, касаются: общих международных стандартов деятельности; деятельности в уголовном производстве и за его пределами; правил этического поведения

прокуроров; взаимодействия прокуроров с представителями органов государственной власти, общественностью и средствами массовой информации; других государственных служащих, проходящих службу в органах прокуратуры. Влияние принципов реализации правоохранительной функции государства органами прокуратуры зарубежных стран на формирование административного законодательства в правоохранительной сфере исследовано на примере Соединенных Штатов Америки, Японии и Польши.

Ключевые слова: правоохранительная функция государства, принципы реализации правоохранительной функции государства, органы прокуратуры, прокуроры, классификация принципов правоохранительной функции государства органами прокуратуры, общие принципы, процессуальные принципы, специальные принципы.

SUMMARY

Harchenko V.M. The principles of the implementation of law enforcement functions of the state by the prosecutor's office of Ukraine. – *Qualifying scientific work, as a manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law». – Scientific Research Institute of Public Law, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the system analysis of the principles of the implementation of the law enforcement function of the state by the prosecution authorities of Ukraine. The law-enforcement function of the state has been investigated as an object of administrative and legal support provided by the system of law enforcement bodies, in which the prosecutor's offices occupy one of the main places, since their activities are carried out within the first and on the basis of the fundamental principles. In this connection, the definition of "the principles for the implementation of the law enforcement function of the state by the bodies of the Office of the Procurator of Ukraine" has been characterized and defined, their system has been established and a classification has been made according to which in the areas of implementation of this function they are divided into constitutional, procedural and special ones, and their further characterization in limits of their incarnation by the prosecutor's office. The international standards for the implementation of the law enforcement function of the state are determined by the prosecutor's office and the opportunities for their use in Ukraine are outlined. The influence of the principles of the implementation of the law enforcement function of the state by prosecutors of foreign countries on the formation of administrative legislation in the law enforcement sphere has been studied using the example of the United States of America, Japan and Poland.

Key words: the law enforcement function of the state, the principles of implementing the law enforcement function of the state, the prosecutor's office, prosecutors, the classification of principles of law enforcement functions of the state prosecution authorities, general principles, procedural principles, special principles.